

Krav på lagändring ger krigsbarn nytt hopp om ersättning

En aktion från ett stort antal forskare och experter ger krigsbarnen nytt hopp om ersättning för övergrepp eller vanvård.

Ersättningslagen har varit i kraft nästan ett år. Det faktum att nästan hälften av ansökningarna avslås av Ersättningsnämnden oroar experterna i Vanvårds- och Upprättelseutredningarna. De anser att propositionen och lagen inte lever upp till de goda intentionerna i utredningarna.

Nu kräver de att politikerna reviderar lagen och genomför ett antal förändringar.

Kravet följs upp av Riksförbundet för Samhällets Styvbarn som ställer preciserade krav på fyra punkter. Framför allt att tidsgränsen, enligt vilken övergrepp efter 1980 inte kan behandlas, ska ändras, samt att även privatplacerade barn ska ha möjlighet till ersättning.

Därmed skulle även finska krigsbarn kunna komma i fråga, även om de knappast kan betraktas som privatplacerade.

Sidorna 2, 10 och 14.

Hon har inte gråtit på 70 år!

När barnhemmet i Ranua evakuerades skickades Marjatta Söderberg till Sverige. Här blev hon kvar.

Foto: Kai Rosnell

Vanvård förekom även på barnhem i Finland

Minnena från barnhemmet i Ranua har förföljt **Marjatta Söderberg** i alla år, alltsedan hon slapp därifrån hösten 1944 när finska Lappland evakuerades.

Men nu har bitterheten försvunnit, för sanningen om barnhemmet och det hårda "regementet" där har publicerats i bokform.

Där står också varför Marjatta skrek så hjärtskärande att hon aldrig kunnat gråta mer.

24 av barnhemsbarnen kom till Sverige som krigsbarn, flera av dem kom att stanna. Bland dem **Teemu Väärälä**, Ystad, som mycket väl minns Marjattas gråt.

Sidorna 6-7.

En dag för krigets barn

Den 20 november högtidlighölls för första gången i Sverige "En dag för krigets barn", för att minnas alla barn som drabbats av krig.

Det skedde i Finska kyrkan i Stockholm med en vacker och stämmingsfull ceremoni.

Målet är att göra dagen till en internationell minnesdag.

Sidorna 8-9.

Organisationsnummer 878001-7861

Från redaktionen

Äntligen en strimma hopp, eller?

Jag syftar på huvudnyheten i detta nummer av tidningen: att Ersättningslagen ifrågasättas av allt fler (sid 10). Att vi krigsbarn protesterat mot dess ordalydelser kan politikerna förstås strunta i, vi är en marginell grupp utan större inflytande, men när experterna i Vanvårds- och även Upprättelseutredningen kräver en lagändring, då måste politikerna rimligen lyssna, och agera.

Kanske kan **Anita A** (sid 14) och andra som redan fått avslag erbjudas en andra chans till upprättelse?

Vi har flera gånger påtalat det märkliga i att Vanvårdsutredningens slutbetänkande helt har nonchalerats i behandlingen av upprättelsefrågan. Politikerna har agerat precis som om den aldrig hade existerat.

Vi har också påtalat Lagrådets märkliga ställningstagande i sitt yttrande. De tre höga juristerna, f d justitierådet **Dag Victor** samt justitieråden **Lennart Hamberg** och **Per Virdesten**, kritiserar propositionens diskriminering av barn som vanvårdats efter 1980, men anser sig inte ha skäl att avstyrka lagförslaget eftersom "det finns en bred politisk enighet" bakom förslaget.

Diskriminering är tillåten om politikerna är eniga om det!

Jag har försökt få en förklaring från medlemmarna i Lagrådet. Men de lämnar bara sitt yttrande, kommenterar det inte.

Personligen känner jag stor tillfredsställelse över nyheten att Finlands faderskapslagar äntligen kommer att ändras (sid 3). Det har varit något av en hjärtefråga för mig.

Krigsbarnen slöt upp på ett utmärkt sätt till ceremonin för krigets barn i Finska kyrkan (sid 8-9). Vi kan hoppas att initiativet följs upp även i Finland och andra länder.

I detta nummer berättar vi också om den grupp finska "krigsbarn" som sändes till Schweiz efter kriget (sid 4-5). Jag hade aldrig hört talas om detta förrän **Pirkko Karvonen** i Kanada tip-sade mig om en bok som i detalj beskrev äventyret.

Så kan det gå till när man hittar intressant material till tidningen.

Lev väl!

Kai Rosnell, chefredaktör

I detta nummer: sidan

Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Ny faderskapslag i Finland!	3
Även Schweiz tog emot finska barn	4-5
Barnhemmet i Ranua	6-7
En dag för krigets barn	8-9
Vad hade hänt, om inte...	9
Nytt hopp: flera krav på lagändringar	10
Ann Nehlin om krigsbarnsforskning idag	11
Reino fick ett vådaskott i ögat	12
Jordbrukshjälpen gediget dokumenterad	13
Riksmötet 2014	13
Avslag från Ersättningsnämnden	14
Med Kung Sverker på Göta Kanal	14
Från Göteborg till Borgå	15
Sydsverige lämnar RFK	15
På gång i lokalföreningarna	15
Svårare placera pojkbarna	16

Utgivning

Nästa nummer av Finska Krigsbarn beräknas utkomma i början av mars 2014. Deadline 14 februari.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 175 kr per år.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 125:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 16 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen:

Irja Olsson, ansvarig utgivare, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678.

E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Köllängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@comhem.se

Sinikka Ortmark Stymne, Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907.

E-post: sinikka.stymne@bredband.net

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: t.rossi@outlook.com

Riksförbundets hemsida: finskakrigsbarn.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i december 2013.

Ordföranden har ordet

Vänner!

Hösten vänder sig nu till vinter och dagarna blir kortare och mörkare och vägarbanorna opålitliga. Bor man inte i en tätort med tunnelbana och bra lokaltrafik kan det finnas tvekan hos var och en av oss glesbygdens krigsbarn att ge oss ut på vägarna till våra lokala möten. Avstånden kan vara väldigt långa, ibland över länsgränser, och resekostnaderna därefter. Det gäller att samåka eller beställa biljetterna i månader i förväg. Spontana medlemsmöten är inte att tänka på.

Detta påverkar samtidigt lokalföreningarnas aktiviteter och gör att medlemsleden glesnar. Endast de direktanslutnas grupp tycks växa. Detta påverkar även Riksförbundet. Under de gångna drygt 20 åren har flera lokalföreningar lämnat förbundet vilket påverkat RFK:s ekonomi och riskerat även medlemstidningens existens. Detta trots att lokalföreningarnas bidrag till RFK inte alltid ens täckt tidningens kostnader.

Under årens lopp har jag många gånger fått frågan om hur länge jag tror att lokalföreningarna och riksförbundet kommer att finnas till.

Det har jag inget svar på. Vi som överlevt andra världskriget är inte längre unga, och vi kan inte rekrytera yngre finska krigsbarn, men att RFK överlever länge än, det är jag övertygad om, men i vilken form det är jag osäker på.

När tårarna sinat, berättelserna tystnat och lokalföreningarna tappat anknytningen till vår gemensamma historia och blivit renodlade pensionärsföreningar kan det kanske leda till att vi inom några år samlas endast en gång om året till en gemensam sommarfest i riksförbundets regi. Då kan vi åter minnas, berätta och vara tacksamma till alla dem som en gång startade krigsbarnsverksamheten och gav oss modet och stoltheten att kalla oss finska krigsbarn.

MedlemsNytt, Finska krigsbarn, vår tidning, har ända från tidernas begynnelse berättat om oss, våra öden och verksamhet och under **Kai Rosnells** ledning spridit våra berättelser, inte endast i Sverige utan också utanför Norden. Tidningen är och har varit en trofast länk från ett krigsbarn till ett annat.

Vi får heller inte glömma bort sökningarna i de olika arkiven som bedrivs med Riksförbundets helhjärtade stöd. Det har gjort det möjligt för många krigsbarn att finna familjeband

i Finland och andra länder. Mycket av vår gemensamma historia finns även samlat på Riksarkivets hyllor. Tack vare förbundets men framför allt Kai Rosnells envetna arbete i ord och skrift och Utlandsfinländarparlamentets stöd får vi numera vårt finska medborgarskap tillbaka utan kostnad.

RFK driver även frågan om ersättning till vanvårdade krigsbarn. Det är som att slåss mot väderkvarnar men vi ger inte upp. Att få sin barndom förstörd, inte bara för krigets skull utan också för att den välkommande famnen i det nya hemmet för många blev ett fasanfullt bevis för känslökyla och total brist på mänsklig empati och kärlek. Dessa krigsbarn behöver upprättelse och ersättning för sitt lidande.

Behöver jag påminna om, krigsbarnsreliefen ”Tillit” på Skeppsbron i Stockholm, det första minnesmärket som lyfte oss krigsbarn och våra öden till allmänhetens medvetande, eller krigsbarnsstatyn i Haparanda. Även den tog många år från tanke till resultat.

Riksförbunden i Sverige och Finland samlade pengar och fann generösa givare som belönade vår konstnärstävling och bekostade det slutgiltiga resultatet, statyn ”Ero”, ett monument, en påminnelse om oss, tiotusentals barn, som skickades från våra hem till Sverige, Norge och Danmark. Länderna som öppnade sina hem och hjärtan för oss. Att det inte blev bra för alla – den smärtan utstrålar det sjuåriga barnets hållning, hon som gömmer sitt ansikte i avskedets stund. Monumentet finns kvar när vi själva har fallit i glömska.

RFK har i högsta grad medverkat i den forskning som pågår i Sverige. Vi har ställt upp för högskolors och universitetens undersökningar, specialarbeten som klargör krigens vansinnighet sett med barnaögon och erfarenhet.

Det är också den kunskap som dagen för ”Krigets barn” förmedlar. Om det kan du läsa mer längre in i tidningen.

Kan till slut berätta att jag gläds åt att många andra, både finska och svenska föreningar och grupper, har liksom vi förstått att våra öden och berättelser förtjänar plats i olika litterära samlingar. Att vi, helt vanliga människor, har en viktig historia att berätta om vår tid för kommande generationer.

Nu önskar jag dig och dina närmaste en God Jul och ett Gott år 2014.

Ny faderskapslag i Finland!

Finlands faderskapslag skall göras om. Ett nytt lagförslag presenterades 12 november, och riksdagen tar ställning till det till våren.

Enligt den nya lagen skall mödrar inte kunna förhindra en faderskapsutredning. Och barn som

fötts före 1976 ska kunna få sitt faderskap prövat, något som den gamla lagen från 1976 satte en gräns för: då skulle alla ”fall” ha avgjorts före 1981.

RFK har bidragit till att den gamla lagen äntligen skrotas. Vi bedrev en kampanj mot lagen i samband med

”fallet Ritva” (se MN 2-2009), krigsbarnet som till slut fick en far även i folkbokföringen, tack vare att den gamle mannen (98 år) erkände faderskapet.

Kai Rosnell

Även Schweiz tog emot finska barn

Schweiz erbjöd sig att ta emot finska krigsbarn under andra världskriget. Men Socialministeriet tackade nej: resan skulle bli för lång och för dyr.

Efter krigets slut skickades ändå en grupp finska barn till Schweiz, med Socialministeriets hjälp. Det var arton föräldralösa barn som på våren 1948 skickades från Helsingfors med tåg och båt via Sverige till en liten by Pestalozzi i Trogen, nära St Gallen i nordöstra Schweiz, på tusen meters höjd, med utsikt norrut över Bodensjön och Tyskland på andra sidan.

Barnbyn Pestalozzi

Där hade just grundats en internationell barnby, på initiativ av den schweiziske filosofen och författaren **Walter Robert Corti** (1910-1990). Där skulle föräldralösa barn få utbildning och lära sig leva i fred tillsammans. Han framförde idén i tidskriften "Du" redan 1944 och fick hela folkets stöd.

1948 fanns tolv hus med cirka 200 barn, dessutom diverse andra byggnader som post, centralkök, huvudkontor, skolsalar m m.

Byn fick sitt namn Pestalozzi efter den schweiziske pedagogen **Johann Heinrich Pestalozzi** (1746-1827).

Där fanns barn från Frankrike,

Marjatta Pehkonen håller den finländska Pestalozzi-gruppen samlad.

Italien, Österrike, Polen, Ungern, Grekland, Storbritannien, Tyskland, Schweiz och Finland. De ungerska och polska barnen blev tvungna att resa hem efter bara något år, av politiska skäl. Senare tog man emot barn även från Tibet, Indien och Korea.

Krigsbarn i Sverige

I den finska gruppen fanns **Marjatta Remes**, en tioårig flicka som förlorat sin mor i tuberkulos och sin

far för en skarpskytts kula på Karelska näset. Hon hade vistats ett år i Sverige (Linköping) som krigsbarn och hade valts ut för resan till Schweiz av Socialministeriet, där en släkting till henne arbetade.

En bok om vänskap

1999 skrev hon en bok om barnbyn och sin tid där, "Ystävyys alkoi Pestalozzissa" ("Vänskapen började i Pestalozzi").

Den handlar mest om den djupa vänskapen mellan tre flickor, **Marisa** från Italien, **Maria** från Grekland, och **Marja** från Finland. Men också om den fantastiska sammanhållningen och gemenskapen mellan eleverna. Det förekom dock kontroverser med ett av lärarpären från Finland som arbetade för den finska gruppen.

Det var lätt att gissa att Marja var Marjatta själv, numera med efternamnet **Pehkonen**.

Tragiska öden

Det är en liten bok på bara 110 sidor, men mycket gripande. Den beskriver inte bara tillvaron i Pestalozzi, där Marjatta vistades i fem år, utan även de tragiska öden som väntade Marisa och Maria och ledde till att de aldrig återsågs.

Byn Pestalozzi ligger naturskönt på 1000 meters höjd i nordöstra Schweiz.

Bilderna från Marjattas privata album.

– men långt efter kriget

Den finländska gruppen, kallad Jukola-familjen, strax efter ankomsten till Pestalozzi. Trea från höger i främsta raden står Helli Heikkinen, bakom henne Marjatta.

Marjatta skattar sig i dag lycklig över att hon fick den här chansen.

– Tiden i Pestalozzi är hela grunden i mitt liv, säger hon. Jag vet inte vad det hade blivit av mig annars. Där fick jag lära mig tyska och engelska, och där träffade jag min blivande man **Paavo**.

Förälskelse

Fast det anade hon knappast när hon var där. Hon blev förälskad i en pojke från Italien och höll kontakten med

honom i flera år efter hemkomsten. Paavo hade varit mycket blyg som ung, men sökte senare upp Marjatta i Finland.

Barnbyn verkade ända till 1988, totalt cirka 1 800 barn från olika delar av Europa vistades där några år. Det var en verksamhet i den europeiska gemenskapens anda, långt innan politikerna kommit på idén.

Återträffar

Gemenskapen håller ännu. Vartannat år samlas så många av barnen som kan komma loss i Pestalozzi. Man har en egen förening, CEKD, Club der Ehemaligen Kinder Dorf, med en egen tidning, Kontakt.

Vartannat år samlas den finska gruppen (det är bara 12 kvar av de ursprungliga 18).

– Förra året samlades vi här i Kuopio, det var jag som ordnade träffen. Nästa år ska vi samlas i Borgå, berättar Marjatta.

Hon har berättat om sin bok och verksamheten i Pestalozzi vid många tillfällen, så helt okänd kan inte barnbyn Pestalozzi vara i Finland.

Nu vet även vi att Schweiz trots allt tog emot en sorts krigsbarn, fast efter kriget.

Kai Rosnell

Mer information om barnbyn och föreningen: www.pestalozzi.ch och www.cekd.ch

...också Helli

Ytterligare en flicka i barngruppen till Schweiz hade varit i Sverige som krigsbarn.

Det var **Helli Heikkinen** (fotot nedan) född 24.4.1939, från byn Viiksimo i Kuhmo.

Hon överlevde mirakulöst en sovjetisk partisanattack mot byn i slutet av september 1942 (beskriven av **Tyine Martikainen** i boken "Partisaanisodan siviiliuhrit" från 2002 (svensk version "Skräck och förtvivlan i finska Lappland").

Anfallet mot den helt oskyddade byn skedde mitt på dagen. Där var mest kvinnor och barn, några enstaka äldre män, och de flesta dödades av kulprutor eller bajonetter.

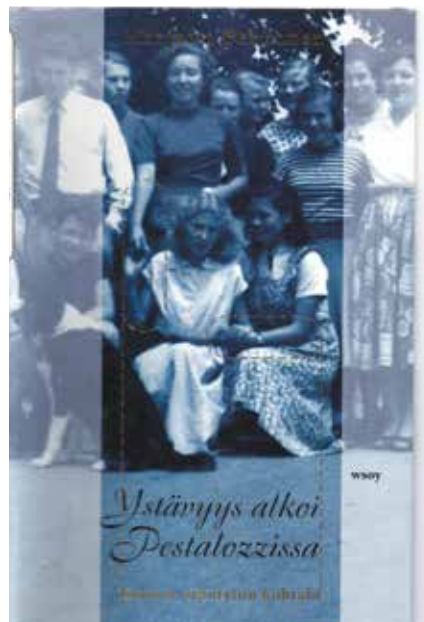
Helli Heikkinen återfanns dagen efter i sin vagg – vid liv. Ett skott hade gått in i kinden och ut i pannan och skadat ett öga och ett öra, men lämnat hjärnan intakt.

Hon fördes till Länssjukhuset i Uleåborg och överlevde.

Senare vistades hon i Sverige i tre år, men hennes namn finns inte med i registren så vi vet inte om hon kom till en fosterfamilj eller ett barnhem. När hon återkom till Finland kunde hon inte ett ord finska.

Marjatta Pehkonen minns henne som en tystlåten och snäll flicka som var duktig i teckning. Hon vistades i byn Pestalozzi i sju år, från 1948 till 1955, klarade sig bra och blev senare porslinsmålare på Arabia. Hon avled 1991.

Kai Rosnell

Marjatta Pehkonen: *Ystävyys alkoi Pestalozzissa. Kolmen orpotytön kohtalo.* WSOY 1999. ISBN 951-0-24061-3.

De minns det hårda regementet...

Marjatta Söderberg minns mycket väl när hon grät senast:

–Det var på barnhemmet i Ranua hösten 1943 när den där barnsköterskan rakade av mig håret, helt utan anledning! Sen dess har jag aldrig gråtit. Kan inte gråta även om jag skulle vilja.

Teemu Väärälä minns hur hjärt-skärande Marjatta skrek. Han var det första barnet som togs emot på barnhemmet 1943.

Båda kom till Sverige som krigsbarn hösten 1944 i samband med evakueringen av Lappland och blev kvar. Marjatta hamnade i Lekhyttan (mellan Örebro och Karlskoga), Teemu hos en lantbrukarfamilj i Borrbby (mellan Simrishamn och Ystad).

Krigsfånge

Marjatta (**Illikainen**) var tio år, Teemu sju, när de kom till barnhemmet i Ranua (några mil söder om Rovaniemi).

– Där fanns i alla fall mat och man behövde inte frysa. I stugan jag kom ifrån fanns varken el eller vatten, minns Teemu.

Hans far hade hamnat som krigsfånge någonstans i Sovjetunionen.

– Han var den förste i vår familj som for utomlands! Han återvände efter kriget 1946, men jag träffade honom aldrig sedan, för han dog året efter, berättar Teemu.

Marjattas far stupade i Salla 1941, hennes mor beordrades att arbeta som hemhjälp hos sjuka och behövande personer i trakten, bl a hos en tbc-sjuk och en tyfussjuk (båda avled). Det var inte lämpligt för barn att vistas där så hon kom till barnhemmet, som dessutom låg nära skolan.

Hård disciplin

Varken Marjatta eller Teemu har några särskilt goda minnen från barnhemmet. Det goda kamratskapet och sammanhållningen bland barnen hamnar i skuggan av den hårda behandlingen från några i personalen. Disciplinen var mycket sträng, barnen blev bestraffade för minsta lilla förseelse, verklig eller påstådd. När Teemu en gång fick mat som han inte var van vid kräktes han upp den, men man tvingade i honom spyorna.

– Den första föreståndaren var bra, men efterträdaren **Sirkka Huttunen** var det inte. Jag tror hon var psykopat, snäll och vänlig mot personalen,

Marjatta Söderberg passade på att välja sin svenska mamma själv: hon gick fram till henne och tog hennes hand och släppte henne inte. Det visade sig vara ett lyckat kap: Nelly Borén var en mycket klok person som såg till att Marjatta behöll sitt språk.

Foto: Kai Rosnell

inställsam mot överheten men mycket elak mot barnen, säger Marjatta.

Träklubba

Hon klädde av barnen nakna och gav dem stryk med ris, och när de inte somnade på kvällen gick hon runt och slog dem med en träklubba i huvudet så de domnade av.

Marjatta blev utsedd till vice gruppchef för "flicklottorna" där byns "finaste" flickor var med.

– Varje söndag fick vi vara med i kyrkan när de stupade skulle begravas. Det var sju-åtta kistor varje gång och där stod vi som en sorts hedersvakt, minns Marjatta.

– Det värsta var att se alla de sörjande.

Marjatta behöll "minnesboken" (bilden) trots att hon beordrades kasta den under resan till Sverige.

Barnhemmet evakuerades i början av september 1944, 24 av barnen kom till Sverige som krigsbarn, flera av dem stannade permanent.

Barnen var förbjudna att berätta något om förhållandena på barnhemmet, men det sipprade ut ändå. Till slut blev det en polisutredning, och det som avslöjades var chockerande.

Skadestånd

Föreståndarinnan ställdes inför rätta och dömdes att betala skadestånd. Barnhemmet lades ner 1953, officiellt för att byggnaderna ansågs undermåliga, inte för det dåliga rykte

som barnhemmet fått över hela Finland.

Våren 2013 skrev **Tiina Harjumaa**, Rovaniemi, ett proseminariearbete om barnhemmet på knappt 50 A4-sidor. Hon redogör för barnhemmets historia och varvar framställningen med intervjuer med barn som vistats där.

– När man hör och läser berättelserna kan man inte annat än förvånas över att föreståndarinnan slapp undan så lindrigt, skriver Tiina Harjumaa.

Valde sin "mamma"

Marjatta hamnade i Örebro och väntade på att få komma till ett barnhem, som hon var van vid. Till slut kom en grupp kvinnor, och Marjatta valde ut en stilig dam och tog hennes hand.

Hon hette **Nelly Borén** och var lärare i Lekhyttan. En annan av flickorna från barnhemmet, **Aili Kanto**, kom till samma by.

–Jag fick det mycket bra hos Nelly. Hon var klok och

...på barnhemmet i Ranua

såg till att jag kunde behålla mitt språk: jag fick skriva brev till min mor varje vecka...

Hon bekostade också Marjattas utbildning till sjuksköterska. Hon följde sedan sin man till Göteborg och fick jobb på en psykiatrisk klinik.

Ville inte bli bonde

Teemu Väärälä kom till lantbrukaren **Hilder Svensson** i Borby. Han fick det bra där, men de ville att han skulle ta över gården.

Det hade Teemu ingen lust till, han gick till sjöss. En gång gick fartyget in till Luleå och Teemu passade på att besöka sin mor som flyttat dit.

–Jag kände igen henne direkt fast det var nio år sedan jag såg henne!

Efter knappt ett år till sjöss återvände han till gården, som lantarbetare. Då beslöt han att försöka bli pilot – han hade alltid varit intresserad av flygplan. Han utbildade sig hos flygvapnet, blev examinerad fältflygare 1957, och flyglärare vid Ljungbyhed 1961-1965 då han började i SAS.

Teemu har i många år arbetat med att hjälpa ungdomar undan knarkberoendet i hemstaden Ystad. På fritiden förenar han sina tidigare yrken genom att måla himmel och hav, det kallas marinmåleri.

Återträff i Ranua

När Marjatta 1951 för första gången efter transporten till Sverige besökte hembyn Ranua tog hon en omväg för att slippa se barnhemmet. Hon ville inte tillbaka dit.

Numera besöker hon ofta Ranua där hon har kvar en liten stuga.

År 2004 anordnades en återträff i Ranua för barnen från barnhemmet.

–Vi var bara fyra som kom, Teemu och jag, en flicka till som varit i Sverige och en fjärde. Resten var kommunfolk från Ranua, berättar Marjatta.

Övergripen på barnhemmet nämndes inte, ämnet var tabu. Men när Marjatta ställde en rak fråga om det inte var så att föreståndarinnan dömts till fängelse medgav man att det var så.

Slut på bitterheten

Men det var inte fängelse, bara skadestånd...

–Jag har varit mycket bitter för behandlingen på barnhemmet. Det är jag inte längre, för nu har allt kommit fram. Ranua kommun har till och med gett ut avhandlingen i bokform och där

Teemu Väärälä tänker återuppta sitt marinmåleri efter några års paus. Bilden är tagen år 2002.

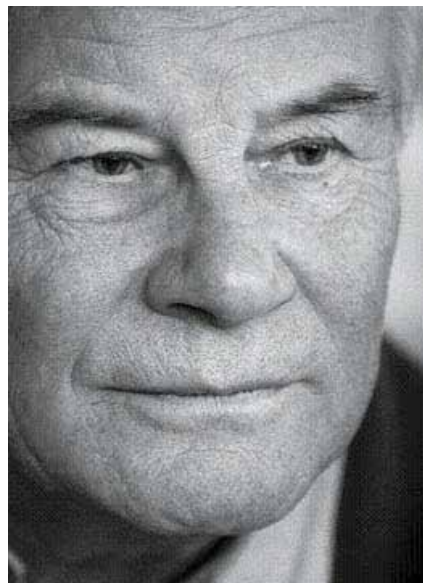
Foto: Kai Rosnell

står allt om misshandeln, säger Marjatta och verkar genuint lättad.

Det finns dock en episod som hon inte kan släppa. Hon undrar ständigt:

– När vi bytte tåg i Kokkola (Gamla-karleby) på väg till Vasa kom jag och min småkusin (syssling) Matti lite efter de andra i gruppen, vi bar på en klädorg. Då kom två välklädda män iförda hattar och befallde oss att ställa ned korgen och stanna.

– Vi sa att vi måste skynda oss till stationen, men de sa att de skulle med samma tåg. Så skulle den ene gå ett ärende och bad den andre vakta oss.

Teemu Väärälä av idag.

Foto: Mark Hanlon, Ystad Allehanda

Då väste han som skulle vakta oss: Ta korgen och spring! Och vi sprang och hann ifatt vår grupp.

Två barn saknades?

Marjatta berättade inte om händelsen för någon. Senare hörde hon en liknande berättelse från Aili Kanto, som också blivit hejdad av två män. Då hade föreståndarinnan tagit henne i armen och räddat henne upp på tåget.

Med samma tåg reste också många barn från barnhemmen i Sodankylä och Rovaniemi.

Framme i Vasa ropade en av vårdarna från Sodankylä att ”vi hade 54 barn med från Sodankylä, nu är här bara 52”.

– Jag har aldrig fått någon klarhet i detta, säger Marjatta Söderberg. Hade två barn verkligen försvunnit? Och hade de där två männen något med det att göra?

Kai Rosnell

Tiina Harjumaa: *Ranuan lastenkoti – merkitys ja tarve sota- ja jälleenrakennusaikana.* Kulttuurihistorian pro-seminaariryö. Rovaniemi 2013.

Ska du flytta?
Meddela
adressändring!

Stämningfull ceremoni för ”krigets barn”

Novemberdagen var kort och molnig, solstrålarna bröt igenom molnen då och då när närmare 80 människor, de flesta krigsbarn, samlades i Finska kyrkan i Stockholm för att minnas krigets barn både igår och idag. Väl medvetna om att barnens behov av stöd från omvärlden är stort.

Riksförbundet Finska Krigsbarn i Sverige har tagit initiativet till ”En dag för krigets barn”. Den infaller den 20 november, samma datum som FN:s generalförsamling 1989 antog konventionen om barnens rättigheter.

Förbundet vill lyfta fram barnens situation i krigsdrabbade länder och regioner. Riksförbundet vill med medlemmarnas egna kunskaper och erfarenheter även stödja dagens krigsbarn. Den 20 november blir en återkommande påminnelse om barnens behov av stöd och vänner. Vi vill visa att vi bryr oss!

Riksförbundets medlemmar beslutade på riksmötet i maj 2013 – enligt **Vieno Mårtenssons** motion - att ”En dag för krigets barn” ska äga rum den 20 november. Förbundet strävar efter att få uppmärksamhet för barn som dabbats av krig på olika sätt.

På plats i kyrkan fanns STV2 och Finlands Reklam-TV, svenska tidningar. Förbundsordförande **Irja Olsson** blev intervjuad av Sveriges radios ryskspråkiga redaktion.

Efter en kort stämningfull gudstjänst ledd av kyrkoherde **Karl-Erik Nylund** framförde representanter för Finlands ambassad, riksdagen och Riksförbundet Finska krigsbarn sitt stöd för krigets barn.

Representanterna var minister **Mikael Antell**, riksdagsman **Pyry Niemi** och riksförbundets ordförande Irja Olsson. Minister Antell berättade att Finlands ambassad bjuder oss till sina lokaler på nästa års krigsbarnets dag, Riksdagsman Pyry Niemi bjöd krigsbarnen till en rundtur i riksdagen.

Musiken och den ensamma flöjten i kyrkan följde oss bildligt talat till gården där **Hilkka Mälarstedt** lade blommor vid de i krigerna 1939-1945 stupades minnesmärke.

Sinikka Stymne presenterade projektgruppen och tackade Finska församlingen för generositet och Finlands ambassad för dess stöd. Hon läste också

Kyrkoherde Karl-Erik Nylund lade ner blommor vid monumentet över Finlands stupade soldater, assisterad av Sonja Okker, ordförande i kyrkorådet.

sin dikt ”Till krigsbarnet”(som hon skrev till invigningen av minnesplattan 19.9.1999 på Skeppsbron i Stockholm).

Vi njöt av kaffet och tårtan som finska församlingen bjöd på. Stämningen var hjärtlig!

Samtalsämnen var många. Vi nämnde bland annat att även engelsmännen firar dagen, redan andra året i rad, i Westminster Abbey i London, att de försöker göra minnesdagen till en nationell dag och föra förslaget vidare till EU. Och att RFK:s projektgrupp redan i december börjar arbetet med nästa års minnesdag.

Snöbollen är i rullning

Förbundet hoppas kunna engagera andra föreningar och organisationer i Sverige och i världen för att upp-

märksamma dagen. Därför är det viktigt att alla redan nu för in dagen i kalendern och samlar ihop människor på sin ort för att visa att de bryr sig!

Finska församlingen och Finlands ambassad är positivt inställda till och stöder Riksförbundets verksamhet vilket vi är tacksamma för. Förbundets förhoppning är att få in dagen i den svenska almanackan.

Artiklar om den 20 november kommer att nå grupper i Sverige, Finland, England, Holland och många andra länder. Vi hoppas att organisationer vi informerar i andra länder för budskapet vidare. Riksförbundet har varken pengar eller personal, men vi får stöd och vi har ett stort hjärta!

Sinikka Stymne

Några av de omkring 80 deltagarna vid ceremonin. I mitten ministern Mikael Antell och riksdagsman Pyry Niemi.

Målet: en internationell minnesdag

För 70 år sedan, under andra världskriget 1939-45, sändes närmare 80 000 finska krigsbarn till framförallt Sverige men också till Norge och Danmark. Idag finns i Finland föreningar för de evakuerades och civila veteranernas barn, de tyska soldaternas barn, de civila krigsfångarnas barn och de krigsvärmlösa som förlorade en eller båda föräldrarna i kriget.

För 70 år sedan flyttades miljontals barn i hela Europa från sina hem undan krigets fasor, antingen ut på landet till tryggare områden i sina egna hemländer eller till andra länder och världsdelar som inte var lika hårt drabbade av kriget.

I många europeiska länder har dessa före detta krigsbarn organiserat sig i föreningar och förbund för att bearbeta sina minnen och öden. Minnesdagen äger rum även i Westminster Abbey i London, andra året i rad.

Dessvärre pågår i världen fortfarande krig och konflikter som försätter barn i liknande känslolägen och separationstrauman. Hur många barn som drabbats av krig och konflikter finns i Europa, ja i hela världen? Hur

Foto: Kai Rosnell

S-O Larsson, Hilikka Mälärstedt, Sinikka Stymne och Irja Olsson i projektgruppen.

många saknar en nära människa att ty sig till, någon som bryr sig och ger kontinuitet i livet. De barnen räknas i miljoner.

Projektgrupp inom RFK: En dag för krigets barn:

Sinikka Ortmark Stymne, projektledare. sinikka.stymne@bredband.net. Mobil 073 618 02 96.

Irja Olsson, förbundsordförande, irja.olsson.gle@telia.com

Hilikka Mälärstedt, kurt@malarstedt.se

Sven-Olof Larsson, s-olarsson@telia.com

Vieno Mårtensson, vienomartensson@hotmail.com
Sinikka Stymne

Vad hade hänt, om inte...

Ofta tänker vi väl att hur skulle livet blivit om det som hände inte hade hänt.

Tänk om... andra världskriget inte hade utbrutit!

Då hade kanske min pappa fått leva längre. Några av mina morbröder hade fått leva och bildat familj. Min mamma hade inte behövt oroa sig för sina barn och hur hon skulle få mat till dem. De skulle inte behövt vara rädda för bombanfall. De skulle ha sluppit all oro och fattigdom.

Då hade jag inte blivit skickad till främmande land till främmande människor

Men då hade jag heller inte fått den trygga barndom jag fick. Hade inte fått fina omtänksamma adoptivföräldrar. Fått många

underbara människor omkring mig.

Tänk om.... jag inte hade blivit tillbakaskickad till mina biologiska föräldrar. Då hade jag inte fått lära känna Äiti och Isä. Inte heller hade jag fått leka med mina syskon. Inte heller fått den mormor jag saknade. Fått lära mig ett nytt språk.

Tänk om... inte Isä blivit svårt sjuk. Då hade jag inte blivit tillbakaskickad till mina

Lev väl, hälsar Arja Rohlin.

adoptivföräldrar. Då hade jag inte fått utbilda mig och fått arbeta med det jag ville. Jag hade inte träffat min man och fått tre underbara barn. Han lämnade mig tyvärr alldeles för tidigt. Men om inte det hänt hade jag inte fått min yngsta dotter. Jag hade nog inte fått det fantastiska pensionärliv jag nu lever.

Så nog finns det många Tänk om..... som vi aldrig får reda på. Tur är väl det.

Gårdagen är förbi. Om morgondagen vet vi inget. Så varför inte ta vara på dagen. Njuta av den och göra det bästa man kan.

Jag är i alla fall glad över vad livet har gett mig. Tänker sluta tänka på alla "OM".

Arja Rohlin

Nytt hopp: Flera krav på lagändringar

Riksförbundet Finska Krigsbarn har hela tiden krävt ändringar i Ersättningslagen. Kriterierna är för snäva vilket utesluter inte bara finska krigsbarn utan även barn som utsatts för övergrepp efter 1980.

Nu framförs krav på ändringar även från andra håll.

Den första sändes till minister **Maria Larsson** och Socialutskottet 13 november, undertecknad av 80 universitetsforskare, utredare och experter i Vanvårdsutredningen och Upprättelseutredningen med flera. Den andra kom från Riksförbundet för Samhällets Styvbarn 18 november. Båda med detaljerade krav på förändringar.

Forskarna **Johanna Sköld** och **Bengt Sandin** vid Linköpings universitet och experter i utredningarna har reagerat på att 43 procent, alltså nära hälften, av de vanvårdade har fått avslag på ansökan om ersättning.

Det är en mycket högre procent avslag än i andra länder där ersättning för vanvård utbetalas (Irland, Norge).

I en debattartikel i DN 28 oktober 2013 påtalar de två forskarna att begreppet "vanvård av allvarlig art" blivit uppluckrat i propositionen och i Ersättningsnämndens tolkning. Bestraffningar som Socialstyrelsen uttryckligen förbjöd 1948 betraktas som "normala" och ger ingen ersättning, t ex tvångsmatning, duschning med iskallt vatten, isolering i garderob etc.

I skrivelsen av den 13 november behandlas ämnet djupare, och man kritiserar också formuleringen att vanvården/övergreppen ska ha skett "i samband med vården" vilket utesluter ersättning om t ex en släkting till fosterföräldrarna varit den skyldige.

"Vi kräver att ansvariga politiker gör en översyn av rättsläget och ställer sig frågan: var det detta vi ville med upprättelseprocessen?" lyder kravet.

Benny Jacobsson, ordförande i Riksförbundet för Samhällets Styvbarn, preciserar kraven i fyra punkter:

Tidsgränsen 1980 måste bort. Maria Larssons motivering till gränsen var att man vill undvika "ett system som är tillämpligt jämsides med gällande civil- och straffrättsliga regler om skadestånd och ansvar för brott".

"Men det uppkommer inga parallella system om gränsen sätts vid att

Dagens Nyheter 28 oktober 2013 innehöll denna debattartikel.

övergreppen eller försummelseerna ska vara preskriberade", skriver Jacobsson.

Tidsgränsen vid 1980 kritiserades också av Lagrådet, som ändå godkände propositionen "eftersom det tycks råda politisk enighet". I klartext: om politikerna är eniga, då är diskriminering acceptabel!

Privatplacerade barn kan enligt lagen inte få ersättning. Men fram till 1960 kunde föräldrar placera barn i barnhem och fosterhem på egen hand, förutsatt att detta meddelades barnavårdsnämnderna. Därefter hade barnavårdsnämnderna ett ansvar även för dessa barn och deras tillsyn.

Detta inkluderar de finska krigsbarnen. Dessa nekas nu möjligheten till ersättning eftersom det inte fanns ett formellt beslut av barnavårdsnämnden att de skulle omhändertas, skriver Benny Jacobsson.

Han kritiserar också formuleringen att övergreppen ska ha skett "i samband med vården" för att ge ersättning. "Att personal eller fosterföräldrar varit ovetande om övergrepp ska inte vara en ursäkt för att neka möjligheten till ersättning", skriver Jacobsson.

Den fjärde punkten som dras fram gäller begreppet "av allvarlig art", där Jacobsson instämmer i de synpunkter som de 80 forskarna framfört.

Kraven från Jacobsson är alltså att regeringen ska ändra lagen så att alla preskriberade fall ger möjlighet till ersättning, att också de privatplacerade ges möjlighet till ersättning, och att bristerna i begreppen "samband med vården" och "allvarlig art" rättas till.

-Vi för fortlöpande diskussioner

med politikerna, och jag tror faktiskt att vi kan få gehör för våra åsikter och att det kan bli ändringar i lagen, säger Benny Jacobsson.

Så, alla krigsbarn som utsatts för övergrepp: än finns det hopp om lagändring, än är loppet inte kört. Starka krafter arbetar för oss!

Kai Rosnell

Skrivelserna hittar du på webben: http://www.styvbarn.se/e107_files/downloads/dokument/brev_ML_AWJ_2013-11-18.pdf

<http://www.larshgustafsson.se/>

Se också:

<http://goranjohansson.blogspot.se>

Motioner till riksdagen

Margareta Larsson (sd) har lagt fram ett antal riksdagsmotioner som berör vanvården och Ersättningsnämnden. Hon vill t ex permanenta den, utöver de två år den fått mandat att verka (till och med 2014).

Men det borde vara lagens giltighetstid som bör förlängas. Ersättningsnämnden hinner ändå inte behandla alla ansökningar inom den stipulerade tiden så en förlängning blir nödvändig, utan motion.

En annan motion gäller tidsgränsen i lagen: vanvård efter 1980 berättigar inte till ersättning. Den tidsgränsen måste ses över, hävdar motionären.

Det är bara (sd) som agerat i den här frågan. Alla de övriga partierna stod ju bakom lagen.

K.R.

Ann Nehlin om krigsbarnsforskning idag

När den här artikeln publiceras så är det 74 år sedan de första transporterna med barn avgick från Finland till Sverige. Mina forskarkollegor och jag är förundrade över den officiella tystnaden runt denna händelse men mycket glada och tacksamma över att vi har fått finansiering för att kunna undersöka detta närmare.

Det går ju dock inte att låta bli att undra, om ni krigsbarn inte själva hade börjat berätta – vad hade hänt då? Hade denna stora händelse fallit i historisk glömska? Inte alltför ovanligt tyvärr, det finns många händelser och många livsöden som borde berättas om människor som har upplevt krig. Dessvärre blir det inte alltid så.

Jag har fått frågan många gånger: hur kommer det sig att du engagerar dig i just det här? Som ofta, finns det förstås en personlig ingång. Jag växte upp under ”krigsliknande” förhållanden och jag vet hur det känns att behöva lämna allt och förflytta sig till en plats som betraktas som säker.

En del av er krigsbarn har fått uppleva detta, inte bara en gång utan flera, och er gemensamma men också högst individuella historia behöver berättas. Kanske, kanske kan vi dra lärdom av detta. Det är i alla fall min och mina forskarkollegors önskan.

Vi är fyra forskare, professor **Karin Zetterqvist Nelson**, docent **Ingrid Söderlind**, fil dr **Johanna Sköld** och undertecknad som arbetar för fullt med att försöka förstå hur det var möjligt att genomföra ett sådant här projekt.

Vi undersöker hur transporterna motiverades av de myndigheter, organisationer och enskilda aktörer som var inblandade. Vilken roll spelade den svenska krigstidspolitik och hur användes ni krigsbarn i denna? Hur blir det när ”storpolitik” drabbar den lilla människan?

Vi försöker också förstå vilken betydelse media hade för transporternas genomförande samt hur det kommer sig att så många i Sverige var villiga att ta emot ett barn.

Vi undrar också vilken psykologisk kunskap som fanns om vilka konsekvenser det blev för er barn när ni levde åtskilda från era föräldrar. För en del blev det bra, för andra blev det mindre bra.

Som ni ser är frågorna många

Ann Nehlin är mitt uppe i sin forskning.

Foto: Lina Pickford

och de tar självklart inte slut här. Ju längre in i materialet vi tränger desto fler frågor uppstår. Det är ju dock ett utav forskningens dilemman, vi måste avgränsa för att kunna fullfölja det uppdrag vi har fått pengar för.

Det betyder inte att andra frågor är oviktiga eller ointressanta, tvärtom, vi hoppas förstås att detta projekt ska få leva vidare även när den här omgången av undersökningar är slutförd.

I skrivandets stund så har alla forskare i projektet påbörjat sina undersökningar, det är dock för tidigt att dra några slutsatser eller presentera några egentliga resultat. Vi kommer att återkomma om detta så fort vi tycker oss ha något att berätta.

En liten delrapport av mitt arbete tänkte jag dock ge er. Sedan januari i år har jag tillbringat många och långa timmar på arkiv, det är till en viss del ett mödosamt arbete men samtidigt inspirerande och oerhört spännande. När man forskar måste man vara tålmodig men också nyfiken, viljan att veta är mycket viktig och jag vill veta. Att analysera materialet och försöka förstå sammanhanget är en utmaning men självklart absolut nödvändigt.

Genomgången av Centrala Finlandshjälpens och Hjälpkommittén för Finlands barns arkiv har lett mig till andra arkiv, vilket gör att jag förhoppningsvis kommer att kunna tillföra nya kunskaper om motiven till evakueringarna.

Det jag ser så här långt är att det fanns både humanitära och politiska skäl till genomförandet av transporterna. Detta har ju också tidigare delvis belagts, framför allt på den finska sidan.

En intressant uppgift jag funnit är att det i slutet av kriget sändes över ca 10 000 barn i helt statlig regi. Hela projektet tycks ha pendlat mellan att vara ett statligt och privat åtagande och ni barn tycks ha varit en del av ett ”brobyggande”, d.v.s. att stärka de politiska banden mellan Sverige och Finland. Jag kommer självklart att undersöka detta närmare.

Winchester-konferens

I början av september i år hade jag förmånen att åka till Winchester University i Storbritannien och presentera ovanstående på konferensen ”Children in War” som tidigare arrangerats av War Child Studies i Reading under **Martin Parsons** ledning. Till skillnad mot tidigare år så var jag ganska ensam om att presentera material som rör evakueringar av barn men jag hoppas att detta tema återkommer.

Winchester är en mycket vacker liten stad med ett litet men nog så aktivt universitet som drar till sig studenter från hela världen. Dr **Christine Ryan** som arrangerade konferensen i år välkomnade oss och det blev späckade dagar med intressanta presentationer. Huvudtemat i år får man nog säga var barnsoldater, både ur ett historiskt och samtida perspektiv. Självklart ett mycket angeläget ämne som engagerade många.

Vi fick också presentationer om hur flyktbarn mottas i Storbritannien idag men också hur en frivilligorganisation, War Child, arbetar i olika afrikanska länder med att försöka förhindra sexuella övergrepp på barn i flyktingläger.

Diskussionerna efter varje presentation var intensiva och frågorna många. Jag skulle vilja påstå att den stora gemensamma frågan för alla deltagare var: vad kan vi lära oss av det här och vad kan vi göra åt det? Hur frågor om krigsbarn hanteras och har hanterats är viktiga och det är förstås oerhört angeläget att vi fortsätter utbyta kunskaper vilket vi i det här projektet aktivt kommer att medverka till.

Ann Nehlin, Stockholms universitet

Reino fick ett vådaskott i ögat

Ingen ersättning trots försäkring ”Sprang på en pinne”

Det syns inte på honom att han är enögd. Men **Reino Mastomäki**s högra öga är konstgjort, han ser bara med det vänstra.

– Jag kan plocka ur högerögat och lägga i ett glas, enkelt, säger han.

Hans riktiga högeröga opererades bort på Karlstads lasarett hösten 1944 – tillsammans med ett blyhagel.

Reino skickades från Petsamo i nordligaste Finland hösten 1941 tillsammans med en äldre syster **Airi** till Sverige som krigsbarn. Pappan arbetade vid nickelgruvorna. Lastbil till Haparanda, därifrån tåg söderut.

Airi hamnade i Stockholm, Reino kom till Västra Ämtervik i Värmland, till **Albert** och **Nina Eriksson**. De hade ett litet jordbruk med skog. Albert var blind.

– Han jobbade som borstbindare, det var det enda arbete som fanns för blinda på den tiden.

Övergiven

Det fanns två söner och två döttrar i familjen. Reino var bara tre år när han kom dit, och han frågar sig ännu varför han placerades där.

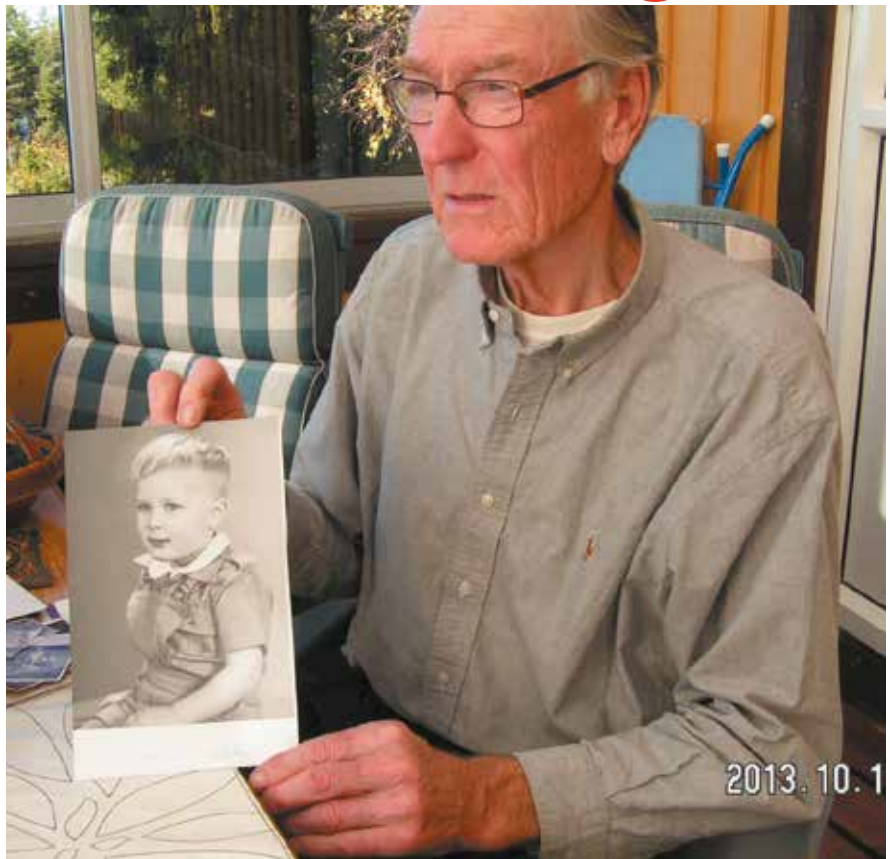
– De behövde kanske en extra hjälpredda. Jag minns att jag fick arbeta hela tiden. Det blev aldrig tid till lek. Och jag kände mig alltid övergiven, fick sova ensam i gavelhuset, berättar Reino.

– Det måste ha varit hösten 1944 strax innan skolan började som det hände vid andjakten. Jag skulle ro ut på sjön (Fryken) med **Sven** och plocka upp de fåglar som den andre brodern **Gösta** sköt. Plötsligt fick jag en kula i ögat. När jag vaknade på Karlstads lasarett hade de opererat bort ögat, och kulan låg i ett glas på bordet, berättar Reino.

– Men man talade inte om vådaskottet. Man sa att jag hade sprungit in i en pinne och skadat ögat. Än i dag tror nog folk i Västra Ämtervik att det var så det gick till.

Olycksfallsförsäkring

Alla finska krigsbarn som kom till Sverige var kollektivt olycksfallsförsäkrade. Vådaskottet anmäldes dock

Reino Mastomäki kan fortfarande inte förstå varför han placerades i en familj där fosterfadern var blind.

Foto: Kai Rosnell

aldrig till försäkringsbolaget, så Reino har inte fått någon ersättning för sin partiella invaliditet.

Redan som treåring var Reino ett mycket vackert barn, blond och blåögd, omtyckt av alla, särskilt flickor.

– Visst var det ett handikapp att leva med bara ett öga. När jag kom tillbaka till Finland 1945 sattes jag direkt i andra klass utan att kunna finska alls och blev mobbad för glasögonen, och för att jag inte kunde språket. Det tog två år innan jag lärde mig finska igen. Pojkarna lärde mig alla fula ord och skrattade åt mig när jag använde dem och fick stryk för det...

– Och det var ofta problem när jag skulle dansa, såg ju inte riktigt. Flickorna kollar alltid ögonen och de såg ju...

Familjen blev främmande

När Reino återkom till Finland (Kemi) fick han inte bo hos sin egen familj (som bestod av föräldrarna **Martti** och **Martta** och elva barn som mest, två av dem dog under tiden i Petsamo). I stället fick han bo hos mormor och en moster, förmodligen för att hjälpa dem med diverse sysslor.

Därav kom det sig att Reino inte

fick någon riktig kontakt med sina syskon igen. Än i dag är kontakten ytterst sparsam för att inte säga nästan obefintlig.

– Jag fick aldrig lära känna dem, det blev ingen samhörighet.

Egen firma

Efter militärtjänsten i Finland flyttade Reino till Sverige och kom att jobba på Finnboda Varv i sex år, främst som rörmokare. I Finland hade han varit dräng, smed, finslipare och även rörläggare. Senare startade han en egen rörfirma som han drev i över tjugo år.

Nu bor han på Ingarö (sydost om Stockholm) i en sommarstuga som han själv byggt om till en rymlig villa, med en inbjudande gäddvik nedanför mot Återlögafjärden. Han delar sitt liv med **Annikki**, född i Åbo.

– Jag träffade henne på en tillställning hos en bekant 1968. Jag kan säga att det är hon som har räddat mig, annars vet man inte vad det blivit av mig, säger Reino med glimten i ögat.

Återträff

Han är 195 cm lång och ståtlig, förmodligen fortfarande kvinnors favorit.

För några år sedan arran-

Jordbrukshjälpen gediget dokumenterad

Den senaste boken av **Eric Björklund**, *"Hemmafrontens brödraskap"* behandlar främst den svenska jordbrukshjälpen till Finland under kriget, men innehåller också ett nytryck av *"Kvarkentrafiken"* (från 1991).

Det är en stor forskarinsats Eric Björklund svarat för. Tidigare talades det om "ett okänt antal" svenska jordbruksarbetare som reste till Finland för att hjälpa till med sådd och skörd. Här får vi inte bara det exakta antalet, 1 694 personer, men också deras namn och födelsetider! Otroligt.

Naturligtvis beskrivs hela historien, från idén och planeringen till genomförandet och eftermälet.

Flera sidor ägnas åt krigsbarnsverksamheten. Jordbruksorganisationerna i Sverige (det fanns många) var mycket aktiva när det gällde att erbjuda hem åt de finska barnen.

RLF (Riksförbundet Landsbygdens Folk, föregångare till LRF, Lantbrukarnas Riksförbund) skickade snabbt ut ett cirkulär med anmälningsblanketter till medlemmarna. Det är orsaken till att en mycket stor del av krigsbarnen kom att hamna på landet, i lantbrukarhem.

Björklund har grävt fram uppgifter om hur mycket hjälp Sverige levererade till främst grannländerna under kriget i form av livsmedel och andra

"... klagar inte"

...forts från föreg sida

gerades en återträff för elever på Svensby skola i Västra Ämtervik där Reino hann gå första klass. Flickorna mindes honom fortfarande.

– En grannflicka berättade att hon ofta kom till oss och ville leka med mig. Men fosterfar sa att "Reino ska arbeta".

– Och på mors dag skulle vi alla köpa blommor till mor. Jag hade vägrat och sagt att "jag har ingen mamma". Jag kände ingenting för min fostermor. Det var ingen idealisk familj att komma till.

Men Reino klagar inte. Han har klarat sig bra i livet, har två barn med Annikki och nu även barnbarn.

– Jag fick arbeta mycket som barn, både i Sverige och i Finland. Jag tror inte jag har tagit någon skada av det.

Kai Rosnell

Eric Björklund (t h) i samspråk med Atte Laine, krigsbarn och tidigare kulturansvarig på LRF.

Foto: Liisa Pöyhönen

förnödenheter, samt råvaror och färdiga alster för återuppbyggnaden. Han kommer fram till den otroliga siffran 975 miljoner kronor vilket motsvarar 19,1 miljarder kronor i 2013 års penningvärde.

Där ingår också hjälpen till Norge, som var betydande, samt till Danmark och Nederländerna.

Boken presenterades vid ett seminarium på Sveriges ambassad i Helsingfors 24 oktober. Bland deltagarna fanns förutom Eric Björklund själv och personal från ambassaden också **Karin Wennerberg**, kulturansvarig LRF, och hennes företrädare **Atte Laine**, krigsbarn (reportage om honom i MN 2.2009). Det är i LRF:s arkiv som författaren hittat det mesta av materialet till boken.

Manuskriptet har legat så gott som färdigt ett par år men publiceringen har dröjt, på grund av en förlagsfusion. Det är tacknämligt att boken äntligen blivit

tillgänglig för allmänheten tack vare förlaget Scriptum i Vasa. Därmed är minnet av den svenska jordbrukshjälpen till Finland bevarat till eftervärlden.

Kai Rosnell

Eric Björklund: *Hemmafrontens brödraskap. Jordbrukshjälpen och Kvarkentrafiken.* ISBN 978-952-7005-07-1. Scriptum. 2013.

Riksmötet 2014

arrangeras 17-18 maj i Stockholm på Best Western Farsta Strand Hotel & Conference, Mårbackagatan 21, 123 32 Farsta.

Det är lättillgängligt med pendeltåg eller tunnelbana och buss eller bil, fri parkering.

Det blir ett tvådagarsevenemang, lördag-söndag.

Närmare program och inbjudan i nästa nummer av denna tidning.

Avslag från Ersättningsnämnden

Nu har det första fallet med ett finskt krigsbarn som sökt ersättning för vanvård avgjorts. Ersättningsnämnden följde lagens bokstav, så **Anita A.** får ingenting.

Det fanns inget dokument, ingen anteckning om att Anita skulle ha varit omhändertagen för samhällsvård i Sollefteås kommunarkiv. Utan ett sådant beslut från barnavårdsnämnden kunde nämnden inte bevilja någon ersättning.

Det blev inte ens en muntlig förhandling så att Anita kunde lägga fram sin berättelse.

Självklart är Anita besviken:

– Naturligtvis finns det inte något i sociala akter angående mig eller mina adoptivföräldrar. Vem skulle redogjort för hur det gick till bakom stängda dörrar? I den lilla stad där jag växte upp var mina adoptivföräldrar välkända och tillhörde de väletablerade, skriver hon i

ett svarsbrev till nämnden..

– Varför gjordes det inte någon kontroll innan jag adopterades?

– Självklart skall lagar följas. Men hur ska jag kunna bevisa att det förekom missbruk, hustrumisshandel och sexuella övergrepp. Adoptivfadern missbrukade alkohol, mamma och vi flickor misshandlades. Troligen blev även min svenska syster utsatt för övergrepp.

– Varför göra en utredning och riva upp allt det svåra när det inte leder till något resultat?

– Framför allt känner jag besvikelse över att inte kunna få en ordentlig upprättelse. Få bekräftat att det inte var jag som begick fel. Barn är totalt utlämnade. Hela mitt liv har jag och troligen många med mig upplevt ett utanförskap och undrat över varför man inte duger.

– För min del...har jag aldrig

kommit över känslan att jag aldrig skulle ha skickats över till Sverige. Kan inte tänka mig att flykten undan kriget skulle bli en otrygg barndom. Intet ont om mitt nya fosterland. Tanken var god men varför följdes inte fosterhemsplaceringarna upp?

– Det sociala arvet har slagit igenom i min svenska systers familj. Hon begick självmord vid 49 års ålder. Hennes son är alkoholist och hennes dotter är omgift och skild igen.

Det lär bli svårt för andra finska krigsbarn att få ersättning, om inte lagen ändras. För det är lagen som det är fel på.

Kai Rosnell

Se också sidan 10!

Med Kung Sverker på Göta Kanal

Torsdag den 29 augusti samlades 18 krigsbarn från Mellansverige i Motala för en kryssning på Göta kanal med fartyget M/S Kung Sverker.

Fartyget byggdes i Varkaus i Finland som bogserbåten Tonator III. Hon gick i Imatra som insjöbogserare. Hon användes som bogserbåt fram till 1967 då hon lades upp. 1974 blev hon ombyggd till passagerarfartyg. 1989 fann **Anders Månsson** henne i Hangö.

Hon kom då till Sverige och påbörjade sitt liv som kanalbåt och trafikerar Göta kanal och Vättern.

Mina tankar var att fartyget vi färdades i längs kanalen har samma bakgrund som många av oss passagerare, nämligen finsk.

Som alltid är våra träffar gemytliga, så också denna gång fastän vädret inte var det bästa. Och som **Aulis Hansson** så riktigt påpekat att vi i vår ålder skall ta tillvara och njuta av dessa sammankomster så länge vi orkar och kan.

Fartyget trafikerar en av Göta kanals vackraste delar, Motala-Borensberg-Motala. Under resans gång guidades vi av fartygets skeppare **Olaf Svensson**. Vi passerade kulturhistoriska områden som **Baltzar von Platens** grav, Motala Ström, Charlottenborgs slott samt Motala Verkstads gamla fabriksområde.

Även båten som Mellansveriges krigsbarn kryssade i har finskt ursprung.

Foto: Olaf Svensson.

Även om kanalen inte riktigt fick den betydelse som Baltzar von Platen avsåg, var byggandet i sig själv inledningen till Sveriges industriella revolution.

Borensbergs slusstrappa är kanalens brantaste och består av fem sammankopplade slussar med en total höjdskillnad på 15,3 meter.

Ute på den vackra sjön Boren passerade vi Birgittas Udde med ruiner av gamla Ulfåsa, som var bostad åt **Heliga Birgitta**. Vi passerade även det nyare slottet Ulfåsa som byggdes i slutet

av 1500-talet. Framme i Borensberg gjordes ett stopp på ca 30 minuter före återfärden till Motala.

På återresan serverades vi lunch. Restaurangen ansvarar skepparhustrun **Theresa Svensson** för. All mat tillagas ombord och av förstklassiga råvaror.

Som på ett trollslag tittade solen fram och vi njöt av solskenet och den fortsatta kanalfärden samt en liten sväng i inre Motalaviken innan det var dags att säga farväl till varandra.

Marja-Liisa Nordengren

Från Göteborg till Borgå

Ett besök i nationalskalden Runebergs hem ingick i göteborgarnas program i Borgå.

Foto: Liisa Pöyhönen

Den 29 augusti på morgonen samlades vi 25 medlemmar från Göteborgsföreningen Finska Krigsbarn vid Nils Ericsonterminalen i Göteborg för att åka till vårt forna hemland. Bussen med **Juhani Toppari** vid Top Touring som chaufför, körde oss till Stockholm, där vi anträdde M/S Silja Symphony, som förde oss till Helsingfors.

Vid ankomsten välkomnades vi av en del av Helsingforsnejdens krigsbarn och tillsammans med dem åkte vi med vår buss till Borgå, där **Nina Tigerstedt** hälsade oss välkomna tillsammans med flera Borgåkrigsbarn.

I Borgå besökte vi bl.a. Runebergs hem, där en mycket kunnig guide informerade oss om Runebergs liv. Efter besöket där gjorde vi en rundvandring i gamla delen av stan med krigsbarn från Borgå som guider.

Vädret var strålande, vi trivdes

och kände oss verkligen välkomna. Alltför snabbt var det dags att ta farväl för återfärd till Helsingfors.

På kvällen åt vi GFK:are, middag gemensamt på Restaurang Zetor, där vi serverades genuin finsk husmanskost. På programmet nästa dag, var en stadsrundtur med buss, med svensktalande guide. Turen avslutades med besök på Arabia Outlet.

En del av oss hann också med att, under tiden i Helsingfors och Borgå träffa släktingar.

Ett speciellt tack till **Liisa Pöyhönen**, Helsingfors och **Anita Järvinen**, Borgå, mina kontaktpersoner vid planeringen av resan och ett stort tack till alla krigsbarnsvänner i Helsingfors och Borgå, som ställde upp för oss och gjorde vår resa till något fint vi länge kommer att minnas.

Kielo Bengtsson, ordf i GFK

Kielo Bengtsson vice ordförande

Efter att vår vice ordförande Soini Andersson har avsagt sin plats i styrelsen har Kielo Bengtsson, ordförande i Göteborgs krigsbarnsförening, utsetts till ny vice ordförande.

Vi tackar Soini för hans arbete i styrelsen och önskar Kielo Bengtsson välkommen till sitt nya uppdrag.

Irja Olsson

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi 070-2095653.

Gästrikegruppen träffas andra tisdagen i månaden kl 13 på Studieförbundet, Norra Köpmangatan 12 A, Gävle.

Hälsinggruppen träffas sista måndagen i månaden.

Dalagruppen träffas regelbundet, för information ring Marja Hellstenius 0247-34649.

Göteborg

Medlemsmötena hålls i brf Alberts lokal, Ö Skansgatan 8, Göteborg.

Informella möten på stan.

Träffar för revitalisering av finska språket i samarbete med Finska Aftonstjärnan, Göteborg.

11 dec: Julfest.

15 jan 2014: Medlemsmöte, en fostersyster berättar.

Mellansverige

Julfest på självständighetsdagen 6 dec. i Linköping för Östergötland m fl.

Årsmöte Finska föreningens hus, Motala, troligen måndag 24 mars 2014.

Stockholm

Måndagsträffar i Sverigefinska skolan, Fridhemsgatan 17-19, Stockholm, kl 16.30-19.30.

2 dec: Julfest.

13 jan: Programmet inte klart.

3 feb: Eric Björklund om "Hemmafrontens brödraskap".

3 mars: Årsmöte.

7 april: Programmet inte klart.

17-18 maj: Riksmöte, se sid 13!

Sydsverige lämnar RFK Medlemmarna utan tidning

Styrelsen för Sydsveriges Finska Krigsbarnsförening har beslutat att föreningen ska lämna Riksförbundet. Ett medlemsmöte godkände beslutet.

Det innebär att medlemmarna i Sydsverige inte längre får medlemstidningen "Finska Krigsbarn" automatiskt nästa år.

För att fortsätta få tidningen måste

man antingen prenumerera på tidningen, 125 kr för ett år, eller gå in som direktansluten medlem i RFK, 175 kr per år.

Plusgirokontot är 424 54 97-5 i båda fallen. Glöm inte skriva namn och adress samt vad inbetalningen avser.

Redaktionen

Lätt placera finska flickor - värre med gossar

Detta är rubriken till en liten artikel i *Sydsvenska Dagbladet Snällposten*, söndagen den 19 mars 1944:

"I går anlände till Skåne en transport på 82 finska barn, vilken omhändertogs av fru Egnerts personligen, biträdd av flera damer ur beredskapskommittéerna. En del skulle till Ystad och Helsingborg, men lejonparten var placerad i Malmö. I "mottagningskommittén" märktes bl.a. landshövding Thomson, som ju är ordförande i länskommittén, och som var en av de ivrigaste när det gällde att forsla ungarna från vagnarna till fosterföräldrarna. (...)

Det är ett strålande intresse, säger också fru Egnerts, men varför skall alla ha flickor? Vi ha just nu över 200 anmälda fosterhem för flickor, men endast 3 för pojkar. Och ändå är det sådana rara pojkar som kommer."

Iboken "Hur Sverige hjälpte Finland genom Centrala Finlandshjälpen", beskriver länsombudet **Gertrud Rodhe** i Kristianstad, att hon under vinterkriget hade i ortstidningarna uppmanat allmänheten att sända in anmälningar om att ta emot ett finskt barn.

80 % flickor

"På ett par veckor anmäldes omkring 500 hem, sedermera ytterligare bortåt 300. Det var rörande brev, uttryck för vår reaktion mot det som skedde i Finland och vår vilja att göra något positivt för att hjälpa. Ett kortregister upprättades och det befanns att fyra femtedelar av hemmen ville ha en flicka mellan tre och sju år, helst svenskalande och "rar". För övrigt varierade önskningarna mellan ett spätt barn och en duktig flicka på tjugo år. Några ville ha mödrar med barn, ett par goda människor ville ta emot en familj."

70 % pojkar

I litteratur om finska krigsbarn har jag inte hittat några uppgifter om hur stor andel flickor respektive pojkar representerade av de 80 000 som "örflyttades" från Finland. Men helt nyligen fann jag en artikel i *Aftonbladet* den

Fru Egnerts med en grupp nyanlända barn i Malmö 19.3 1944. Foto: Bilder i Syd.

5 maj 1944. Här skriver journalisten Amé bl.a.

"—det gäller att skaffa hem till minst 5 000 barn och då framför allt till pojkarna. Det är nämligen så, att svenska fosterföräldrar helst drömmer om små blåögda lintottar i kjolar! De tycks känna sig mera främmande för pojkar med undantag för fosterföräldrar i Kristianstads län, på Gotland och kring Skellefteå, där pojkarna verkligen överväger. Nu väntar man 70 % pojkar, så det är bäst de mödrar, som tänker öppna sina hem, sätter sig in i hur man utrustar ett stycke pojke --"

Jämnt fördelat

Att man väntade 70 % pojkar i kommande transporter behöver inte betyda att den siffran gäller för alla transporter som gjorts tidigare. Men jag är benägen att tro att det var mer jämnt fördelat; 50/50, men med stora lokala variationer.

I **Annu Edwardsens** bok "Det får inte hända igen" finns exempel på att just pojkar blev de sista som valdes ut.

Juhani Hirvonen berättade att en större grupp barn skickades från Uppsala till Norrland. Under den sista sträckan med rälsbuss var det bara en handfull pojkar kvar. I Sorsele blev han utvald av ett par

som hade en barnvagn med sig. Juhani antog att de väntat en baby.

Arkivarien **Paul Epäilys** vid Göteborgs Landsarkiv har gjort en studie av de finska krigsbarnens svenska fosterföräldrar 1939-1947 på basis av arkivmaterial från krigsbarnskommittéer i Göteborg och Västergötland. Han redovisar samma tendens.

Kai Rosnell har räknat igenom antalet adopterade i Hjälpkommitténs arkiv. Han fann dessa siffror:

Totalt 1 444 adopterade barn. 803 var flickor, 641 pojkar. Det gällde adopterade finska barn fram till 1948.

Senare fann han uppgifter om adopterade 1950-51: Totalt 287 barn. 132 gossar, 155 flickor.

Många finska barn adopterades utan att Hjälpkommittén fick in dem i sina register, totalt troligen över 2 500. En del adopterades först i vuxen ålder.

Om det är ett mått på att pojkar var mindre populära är jag tveksam till. Kanske var det angelägnare att pojkarna skulle resa hem?

Tapani Rossi

**Debattera
mera!**